

Když Washington ujistil Rusko, NATO se nebude rozšiřovat

Jak neschopnost Ameriky dostát závazku z roku 1990 vedlo k mnoha dnešním globálním krizím.

Gorbačov - Bush

Státnictví je komplikovaný byznys, ale kritéria, podle kterých státníky posuzujeme, se ukazují být velmi malá. Ústřední otázka se redukuje na to, zda se těm, kteří jsou pověřeni formulováním politiky, podaří posílit moc a bezpečnost národa, který vedou.

Krátkodobá výhoda však nemusí nutně znamenat dlouhodobý přínos. Postupem času může zdánlivě chytrý tah, přinést jedovaté ovoce. Tak je to se způsobem, jakým administrativní George Herberta Walkera Bushe zvládla konec studené války.

Z geopolitického hlediska se studená válka od samého počátku soustředila na německou otázku. Uzavření tohoto konfliktu nutně vyžadovalo vyřešení anomálního rozdělení Německa na dvě poloviny, přičemž Západní Německo je klíčovým členem NATO a Východní Německo má podobný status v opoziční Varšavské smlouvě. Samozřejmě, žádné takové řešení by nebylo možné, pokud by se neshodli vítězové druhé světové války, především Spojené státy a Sovětský svaz.

Sovětský vůdce Michail Gorbačov poskytl nezbytný katalyzátor, který umožnil dohodu. Gorbačovovo odvážné úsilí reformovat a tím zachránit SSSR, přeměnilo pás sovětských satelitů ve východní Evropě ze zdroje strategické hloubky na sbírku závazků.

Když Gorbačov naznačil, že na rozdíl od svých předchůdců nemá v úmyslu použít sílu k udržení Sovětského impéria, téměř okamžitě se impérium rozpadlo. S tím se hybná síla pro znovusjednocení Německa stala téměř neodolatelnou.

Na konci roku 1989 nebyl problém, zda by mělo dojít ke znovusjednocení, ale to, kam se znovusjednocené Německo začlení. Německo, které již mělo největší ekonomiku v celé Evropě, se zdálo jisté, že se stane ještě větší velmocí, jakmile pohlí své bývalé komunistické východní okrsky.

Nikdo – včetně německého kancléře Helmuta Kohla – nepovažoval za dobrý nápad dovolit tomuto novému Německu stát se volně plovoucí zemí, která se nachází ve středu Evropy, ale není připoutána k omezením, která nastolila studená válka.

Pro Washington, Londýn a Paříž bylo řešení zřejmé: držet Němce ve vřelém, ale v pevném objetí. Zajištění toho, že sjednocené Německo zůstane součástí NATO, by snížilo pravděpodobnost, že se v budoucnu rozhodne pro nezávislý kurz.

Úkolem západních spojenců bylo přesvědčit Gorbačova, aby pochopil moudrost tohoto návrhu. Koneckonců, Německo dvakrát v paměti napadlo Rusko a způsobilo téměř nepředstavitelné škody a utrpení.

To, že Sověti mohli s obavami pohlížet na vyhlídku, že znovuožívající Německo zůstane součástí výslovně protisovětské vojenské aliance, nebyla paranoia. Byla to opatrnost.

Aby tato vyhlídka byla přijatelná, Bushova administrativa ujistila Sověty, že se nemají důvod bát západní aliance, která zahrnuje sjednocené Německo. NATO již nevnímalo SSSR jako protivníka. Kromě začlenění území bývalého východního Německa se aliance chystala zůstat na místě. Washington byl citlivý na vlastní bezpečnostní zájmy Ruska a respektoval by je. Alespoň to tvrdili američtí představitelé.

Díky nově odtajněným dokumentům zveřejněným Národním bezpečnostním archivem nyní jasněji chápeme, jak explicitní tato ujištění byla. Mezi dokumenty je přepis obzvláště objeveného rozhovoru mezi Gorbačovem a ministrem zahraničí Jamesem Bakerem v Moskvě 9. února 1990.

Diskuse se dotkla několika témat, ale soustředila se na německou otázku. Když Baker tento problém koncipoval, historie nyní dávala vítězným spojencům příležitost napravit chyby, kterých se dopustili po druhé světové válce. Řekl: „Bojovali jsme po boku s vámi; společně jsme přinesli mír do Evropy,“ řekl Baker Gorbačovovi a pokračoval „Bohužel jsme pak tento mír zvládli špatně, což vedlo ke studené válce. Tehdy jsme nemohli spolupracovat. Nyní, když v

Evropě probíhají rychlé a zásadní změny, máme vhodnou příležitost spolupracovat v zájmu zachování míru.

Velmi chci, abyste věděli: ani prezident, ani já nemáme v úmyslu získávat žádné jednostranné výhody z procesů, které probíhají."

Washingtonovy úmysly byly přátelské. Gorbačov se mohl absolutně spolehnout na to, že Bushova administrativa podpoří jeho iniciativy perestrojky a glasnosti. "Jedním slovem, chceme, aby vaše úsilí bylo úspěšné," trval na svém Baker. Pokračoval, „pokud někde v průběhu událostí máte pocit, že vám Spojené státy dělají něco nežádoucího, bez váhání nám zavolejte a řekněte nám o tom.

Gorbačov se tedy nemusel trápit kvůli NATO. Aliance poskytla „mechanismus pro zajištění americké přítomnosti v Evropě“, což, jak Baker naznačil, bylo dobré pro všechny. Zachování zeměpisných označení v Evropě by zabránilo Německu v tom, aby se znovu stalo původcem problémů, což by prospělo všem stranám i SSSR.

„Chápeme,“ pokračoval Baker, „že nejen pro Sovětský svaz, ale i pro další evropské země je důležité mít záruky, že pokud si Spojené státy zachovají svou přítomnost v Německu v rámci NATO, ani píd' od NATO se současná vojenská jurisdikce nerozšíří východním směrem.“ Navrhovaný americký přístup k vyjednávání podmínek pro ukončení německé divize by totiž „zaručil, že sjednocení Německa nepovede k rozšíření vojenské organizace NATO na východ“. Tedy, že bývalé východní Německo nebude mít na svém území základny zemí NATO.

Státní tajemník pak předložil hypotetickou představu. „Předpokládejme, že dojde ke sjednocení,“ zeptal se Gorbačova, „co byste preferoval: sjednocené Německo mimo NATO, absolutně nezávislé a bez amerických jednotek; nebo sjednocené Německo udržující si spojení s NATO, ale se zárukou, že jurisdikce nebo jednotky NATO se nerozšíří na východ od současné hranice?

*Gorbačov odpověděl, že jde o záležitost, kterou si přál prodiskutovat se svými kolegy, pouze poznamenal, že „**je samozřejmé, že rozšíření zóny NATO není přijatelné**“.*

*Na což Baker odpověděl: "**S tím souhlasíme.**"*

Později téhož roku se znovusjednocení Německa stalo dokonalou skutečností. Do konce následujícího roku byl Gorbačov bez práce a Sovětský svaz zanikl. Než uplynulo dalších 12 měsíců, Bakerův šéf prohrál svou nabídku na druhé funkční období, když si Američané zvolili svého prvního prezidenta po studené válce.

Pochod NATO na východ byl zahájen, přičemž aliance nakonec zahrnovala nejen bývalé sovětské satelity, ale dokonce i bývalé sovětské republiky.

Američtí politici ve skutečnosti reagovali příznivě na aspirace Estonců, Lotyšů a Litevců, přičemž nebrali ohled na ruské bezpečnostní zájmy, zřejmě za předpokladu, že kremelští vůdci nemají jinou možnost než je připustit.

Dokud Rusko zůstávalo slabé, mohlo to tak být. Clintonovi nástupci si dokonce pohrávali s myšlenkou pozvat Gruzii a Ukrajinu do NATO.

V tu chvíli se vůdce Kremlu, který Západu méně důvěřoval než Gorbačov, rozhodl, že už toho bylo dost.

Vladimir Putin, pravděpodobně ruský patriot, dal jasně najevo, že expanze NATO na východ skončila. Putinova ozbrojená intervence v Gruzii v roce 2008, anexe Krymu v roce 2014 a četné invaze na Ukrajinu, které začaly ve stejném roce, vyvolaly protestní vytí z washingtonského komentáře.

Putin, obvinili západ z pošlapávání mezinárodního chování, které měly řídit světě po studené válce.

Zhruba čtvrt století Spojené státy nezaplatily za to, že v roce 1990 vybraly Gorbačovovu kapsu.

NATO se stalo klubem otevřeným všem kromě Ruska.

Podle Washingtonem preferované formulace se tím Evropa stala „celou a svobodnou“. Nyní se však účty vzniklé touto bezohlednou politikou blíží ke splatnosti a Evropané očekávají, že je zaplatí Spojené státy.

Dnešní NATO se skládá z 29 států, což je téměř dvojnásobek počtu jeho členů, když ministr Baker slíbil Gorbačovovi, že aliance nepostoupí ani o palec na východ.

V dnešním Washingtonu, kde bují rusofobie, se stalo módou mluvit o nové studené válce, vyvolané Putinovým agresivním jednáním. Přesto, pokud skutečně vstoupíme do nového věku, můžeme vysledovat jeho počátky do roku 1990, kdy byl Putin pouze nespokojeným plukovníkem KGB a my jsme si hráli na Sověty jako hlupáky.

Při setkání s Gorbačovem Baker vyjádřil lítost nad tím, že vítězní spojenci špatně spravovali příležitost k míru vytvořenou koncem druhé světové války.

Podobný soud platí pro příležitost k míru vytvořenou koncem studené války.

Pro zamyšlení, světu a Spojeným státům by mohlo být lépe, kdyby dostály svému závazku vůči Gorbačovovi z roku 1990.